

FINNS DET EN SVENSK TAN-VÄNSTER?

KARIN ZWINKELS, FELIX CASSEL OCH PATRIK ÖHBERG

Sammanfattning

I början av seklet såg en ny ideologisk sociokulturell dimension dags ljus, GAL-TAN. Sedan dess har forskare och debattörer ägnat mycket kraft åt att diskutera och studera TAN och framför allt i kombination med höger, det vill säga TAN-höger. TAN-högern sägs stå för en nationalistisk politik som är kritisk mot globalisering och invandring. Den har främst kontrasterats emot en GAL-vänster som i stället stöder generös invandringspolitik och välfärdsstat. I det här kapitlet lyfter vi fram en kombination som inte fått så mycket uppmärksamhet, nämligen TAN-vänster. Våra resultat visar att TAN-vänstern är en relevant politisk konstellation i Sverige. Även om svenska partier inte lagt så mycket energi på att mobilisera TAN-vänstern kan vi se att det finns en elektoral potential och att Socialdemokraterna är på väg att lägga beslag på den väljargruppen. Mycket talar för att TAN-vänstern är en gruppering som kommer att ta större plats när politiska kommentatorer samlas kring härdarna för att diskutera svensk politik.

Knappt 13 000 röster, eller 0,019 procent. Det var vad som fattades för att det relativt nybildade partiet Bündnis Sahra Wagenknecht (BSW) kunde ta plats i den tyska riksdagen i nyalet till förbundsdagen 23 februari 2025 (Süddeutsche Zeitung, 2025). Under ledning av den tidigare Die Linke-profilen Sahra Wagenknecht har partiet under det senaste året gått fram som en ångvält i tysk politik. Sedan bildandet i januari 2024 har partiet skördat framgångar i delstatsvalen i Brandenburg, Sachsen och Thüringen och tagit plats i Brandenburg och Thüringens delstatsregeringar (ZDF, 2024; CDU, 2024).

Partiet har en relativt sällsynt politisk profil. Å ena sidan är partiet ett klassiskt vänsterparti sett till de frågor som tangerar den ekonomiska vänster-högerdimensionen, så som en stark betoning på jämlikhet och rättvisa, social välfärd och större statlig inblandning i ekonomin. Å andra sidan har partiet en åsiktsprofil längs den sociokulturella dimensionen som i forskningen brukar benämnas som auktoritär (eng: *authoritarian*). Man vill bland annat se en kraftig skärpning av asyl- och invandringspolitiken och är skeptisk till klimatpolitiska åtgärder som partiet anser allt för hårt slår mot det tyska folkets plånböcker (Bündnis Sahra Wagenknecht, 2024). Partiet motsätter sig därtill det militära stödet till Ukraina och de ekonomiska sanktionerna mot Ryssland (Thomeczek, 2025). Partiet hyser

därmed en åsiktskombination som i forskningen ofta refereras till som TAN-vänster; socioekonomiskt vänster och sociokulturellt konservativ (Heckmann m.fl., 2025).

Mot bakgrund av BSW:s framgångar i Tyskland ska vi i det här kapitlet därför undersöka förutsättningarna för en TAN-vänster i svensk politik. Närmare bestämt ska vi försöka ta reda på hur många de är, vilka de är, vad de oroar sig för samt förtroendet för centrala samhällsaktörer. Avsikten är att försöka skönja konturerna av en svensk TAN-vänster.

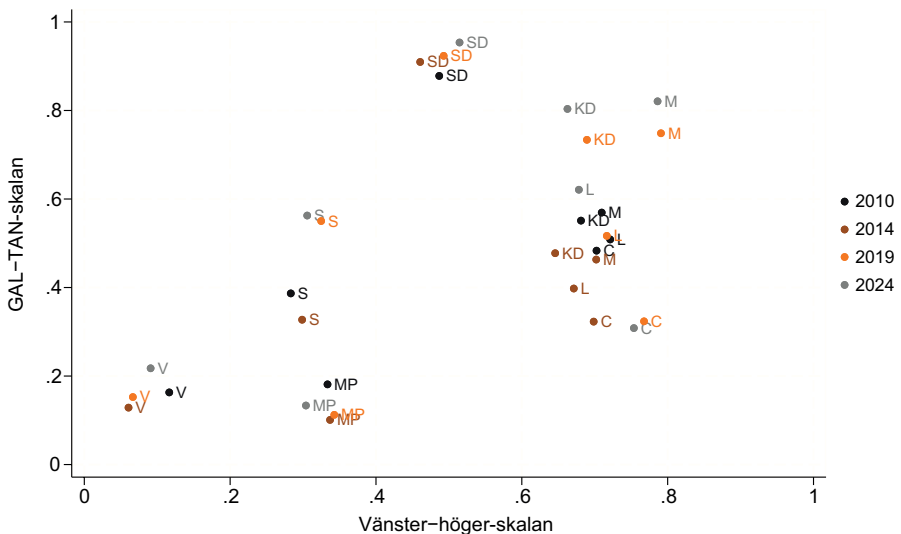
När den dominerande konfliktlinjen fick konkurrens

Det har inte alltid funnits förutsättningar för partier som BSW att slå igenom på den europeiska politiska scenen. Längre strukturerades partipolitisk konkurrens om väljare i västliga demokratier längs en dominerande konfliktlinje; den ekonomiska vänster-högerdimensionen. Statens inblandning i ekonomin, offentliga utgifter och omfattningen på välfärdsstaten var de centrala frågorna för politisk konflikt mellan partier till vänster och höger, inte minst i Sverige (Oscarsson, 2019). Den ekonomiska politiska vänster-högerdimensionens historiskt starka dominans har på senare år kommit att utmanas av en konkurrerande kulturell värderingsdimension som inrymmer en rad icke-ekonomiska frågor (Oscarsson m.fl., 2021). Den socio-kulturella konfliktdimensionen handlar i första hand om sakfrågor som klimat, europeisk integration, invandring, mångkultur och kulturella levnadsmönster. Globaliseringen och nationalstatens uppluckrade gränser har i forskningen särskilt lyfts fram som skäl till att sakfrågor längs den sociokulturella åsiktsdimensionen blivit mer betydelsefulla (Kriesi m.fl., 2006). Denna åsiktsdimension har kommit att benämnas GAL-TAN, där politiska aktörer positioneras mellan ändpunkterna GAL (gröna, alternativa och liberala värderingar) och TAN (traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar) (Hooghe m.fl., 2002).

Hur partier och väljare positionerar sig i denna tvådimensionella åsiktsrymd har engagerat statsvetare i ett par decennier. En kärna i forskningsdiskussionen har varit i vilken utsträckning väljarnas positionering i det tvådimensionella landskapet har matchats av det utbud av partier som finns att välja mellan i partisystemet. Resultat från flera forskningsstudier visar att en substantiell del av väljarkåren i många västeuropeiska länder faller inom ramen för vad man kan kalla för "TAN-vänster", med vänsterlutande åsikter i ekonomiska sakfrågor och samtidigt en konservativ syn i sakfrågor som tangerar GAL-TAN-dimensionen (till exempel Lefkofridi m.fl., 2014; van der Brug & van Spanje, 2009). I Sverige, visar samma studier, beräknas mellan 10 och 15 procent av väljarkåren tillhöra detta åsiktssegment. Med undantag för Socialdemokraterna i Danmark och Sannfinländarna och Centerpartiet i Finland har dock denna åsiktskombination visat sig knappt förekomma på utbudssidan, det vill säga bland partierna (Hillen & Steiner, 2020; Lefkofridi m.fl., 2014; van der Brug & van Spanje, 2009).

I figur 1 har vi sammanställt hur de svenska partierna mellan 2010 och 2024 placerat sig på vänster-höger respektive GAL-TAN-skalan. Uppgifterna är hämtade från Chapel Hill Expert Survey, där experter tillfrågas om att placera ut politiska partier enligt olika dimensioner (Jolly m.fl., 2022; Rovny m.fl., u.å.). I den övre vänstra delen av figuren återfinns TAN-vänstern. Det är som synes en ruta som är ganska tom. Det finns emellertid två partier som, från två olika håll, tangerar området. Socialdemokraterna har mellan 2010 och 2024 gjort en tydlig rörelse uppåt genom att bli mer TAN. Sverigedemokraterna har rört sig åt ”fel” håll och med åren gått lite mer åt höger ekonomiskt och således blivit lite mindre vänster. Om utvecklingen håller i sig kommer Socialdemokraterna kanske inom några år ha lagt sig i den än så länge tomma kvadraten. Det är en intressant rörelse på så sätt att det största partiet lägger beslag på oexploaterad mark och därmed försvårar möjligheterna för ett uppstickarparti, som i fallet BSW i Tyskland, att se dagens ljus.

Figur 1 Riksdagspartiernas placering utefter två olika politiska dimensioner

Kommentar: Båda indexen består av expertbedömningar av partiernas positioner i olika sakfrågor från 0 till 10, där låga värden innebär vänster- och GAL-positioner och höga värden innebär höger- och TAN-positioner. Skalorna har kodats om så att de går från 0 till 1. I vänster-högerindexet ingår sakfrågorna förbättra offentlig service vs sänka skatter, avreglering av marknader samt omfördelning från de rika till de fattiga. I GAL-TAN-indexet ingår sakfrågorna invandringsspolicy, medborgerliga friheter vs lag och ordning, integration av invandrare och asylsökare (mångkultur vs assimilerings) samt miljömässig hållbarhet.

Källa: Chapel Hill Expert Survey 2010, 2014, 2019 och 2024 (Jolly m.fl., 2022; Rovny m.fl., u.å.).

Även om svenska partier inte gjort så mycket för att bearbeta den vakanta TAN-vänsterrutan har dock högerpopulistiska partier ute i Europa på senare år haft som ambition att förflytta sig ekonomiskt till vänster i syfte att locka till sig arbetarklassväljare (Harteveld, 2016). Det har historiskt varit betydligt vanligare att partier befinner sig ekonomiskt till vänster och sociokulturellt åt det liberala hållet eller tvärtom, ekonomiskt till höger och sociokulturellt konservativt (van der Brug & van Spanje, 2009). Det tycks alltså ha rört sig om en bristande matchning mellan utbud och efterfrågan.

Konsekvenserna av detta blir flera. Den mest påtagliga är att det innebär att många väljare inte har några partier att välja mellan i den tvådimensionella åsiktsrymden. Antingen behöver de välja ett parti som ligger dem närmast i ekonomiska frågor eller ett parti som ligger dem närmast i sociokulturella frågor (Gidron, 2022), eller utifrån den dimension som rymmer de sakfrågor som väljaren identifierar som viktigast (Lefkofridi m.fl., 2014). På sikt ökar det volatiliteten i partisystemet om valen i allt högre utsträckning avgörs av de sakfrågor som dominerar valrörelsen (van der Brug & van Spanje, 2009). Det finns också goda skäl att anta att detta bringar skada på det politiska systemet. TAN-vänstern har i lägre utsträckning visat sig rösta i val, är mindre nöjda med demokratin och har lägre förtroende för politiker, partier och det politiska systemet som helhet (Hillen & Steiner, 2020). BSW har i Tyskland visat sig främst dra till sig väljare som är kritiska till den förda migrationspolitiken, som identifierar sig som kulturkonservativa och som är mindre nöjda med demokratin (Wagner m.fl., 2023).

Att mäta vänster, höger, GAL och TAN

För att mäta svenska folkets åsikter på den ekonomiska vänster-högerdimensionen respektive GAL-TAN-dimensionen har vi skapat två olika index. Båda indexen består av svenskarnas åsikter i olika politiska förslag där de har fått ange om de tycker att det är ett 'Mycket bra förslag', ett 'Ganska bra förslag', ett 'Varken bra eller dåligt förslag', ett 'Ganska dåligt förslag' eller ett 'Mycket dåligt förslag'. Alla svar har sedan kodats om så att skalan går från 0 till 1, där 0 motsvarar en åsikt som är vänster eller GAL och 1 motsvarar en åsikt som är höger eller TAN.

Tidigare forskning har mätt den ekonomiska vänster-högerdimensionen med hjälp av frågor som fångar befolkningens inställning till att minska inkomstskillnader och till rollen som staten ska spela i ekonomin. När det kommer till att mäta GAL-TAN-dimensionen finns det däremot mindre enhetlighet i vilka ämnen som de använda frågorna berör. De allra flesta tidigare studier innehåller åtminstone någon fråga om invandring och integration. Sedan kombineras detta vanligtvis med frågor inom ett eller flera av ämnena kvinnors och hbtq-personers rättigheter, europeisk integration, hårdare straff samt miljö (se van der Brug & van Spanje, 2009; Gidron, 2022; Harteveld, 2016; Hillen & Steiner, 2020; Lefkofridi m.fl., 2014; och Solevid m.fl., 2020 för exempel på frågekombinationer för de båda dimensionerna).

För vänster-högerindexet har vi använt förslagen 'Höja skatterna' och 'Förbjud utförsäljning av allmännyttan' ($\alpha = 0.50$).¹ Likt de frågor som har använts för att mäta den här dimensionen i tidigare forskning berör de frågor som ingår i vårt vänster-högerindex rollen som staten ska spela i ekonomin. GAL-TAN-indexet består av förslagen 'Ta emot färre flyktingar i Sverige', 'Införa mycket hårdare fängelsestraff', 'Satsa på ett mångkulturellt samhälle' och 'Höja koldioxidskatten på bensin och diesel' ($\alpha = 0.76$). Genom att ha med frågor om invandring och integration, hårdare straff samt miljö fångar vi upp svenskarnas åsikter inom flera av de ämnen som tidigare forskning har inkluderat i sina mätningar av GAL-TAN-skalan. Medelvärdet för vänster-högerindexet är 0.50. Svenskarna lutar alltså varken åt vänster eller höger när det kommer till kombinationen av de här två ekonomiska frågorna. För GAL-TAN-indexet är medelvärdet 0.59. Det innebär att svenskarna är något mer TAN än GAL i sina åsikter när det kommer till de frågor som är inkluderade i indexet.

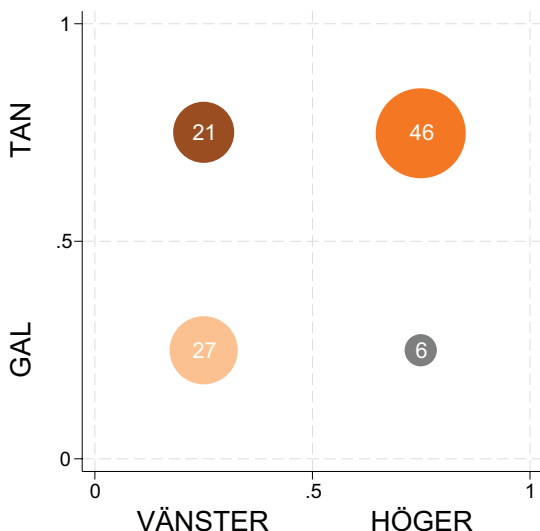
I konstruktionen av ett index där vi kombinerar GAL-TAN med vänster-höger har vi valt att vara restriktiva. Man kan säga att vi är lite försiktiga i att kategorisera människor, vi har valt dem som tydligt tagit ställning. Det innebär att vi plockar bort personer som hamnar i "mittenpositionen" på GAL-TAN-skalan respektive vänster-högerskalan.² Det får till konsekvens att cirka hälften (46 procent) av svarspersonerna inte tydligt ingår i någon av de fyra kategorierna.

Finns det en elektoral potential för TAN-vänstern?

Vi kunde i inledningen av kapitlet notera att de svenska partierna inte i någon större utsträckning är placerade i TAN-vänsterns ruta. Kanske är det ett misstag. Av figur 2 att döma finns det en ansevärd mängd väljare att hämta i den kategorin. Det är cirka en femtedel, 21 procent, som kan kallas för TAN-vänster av andelen i undersökningen som vi placerar in i någon av de fyra kategorierna. Tar man hänsyn till alla deltagare i undersökningen är det istället 12 procent som tillhör TAN-vänstern. Den absolut största kategorin återfinns ett steg åt höger. Där har vi TAN-högern, som samlar 46 procent. Sverigedemokraternas framgångar och delar av den forna borgerliga alliansens orientering högerut i frågor som asyl- och kriminalpolitik gör att den grupperingen kanske redan har en god representation i rikspolitiken.

GAL-vänstern är något större än TAN-vänstern, men skillnaden är ganska liten. Den gruppering som har minst antal anhängare är GAL-högern. Det är en försvinnande liten andel som bekänner sig till den kategorin, 6 procent. Det kanske kan vara en förklaring till både Centerpartiets och Liberalernas nuvarande svårigheter i opinionsundersökningar. Andelen väljare som kombinerar GAL och höger är inte särskilt stor och efterfrågan på den typen av partier är begränsad.

Figur 2 Andelen TAN-vänster och övriga åsiktsgrupperingar i Sverige, 2024 (procent)

Kommentar: Båda indexen består av olika politiska förslag där svarspersoner fått ange om de tycker att det är ett *Mycket bra förslag*, ett *Ganska bra förslag*, ett *Varken bra eller dåligt förslag*, ett *Ganska dåligt förslag* eller ett *Mycket dåligt förslag*. Alla svar har sedan kodats om så att skalan går från 0 till 1, där 0 motsvarar en åsikt som är vänster eller GAL och 1 motsvarar en åsikt som är höger eller TAN. För vänster-högerindexet har vi använt förslagen *Höja skatterna* och *Förbjud utförsäljning av allmännyttan*. GAL-TAN-indexet består av förslagen *Ta emot färre flyktingar i Sverige*, *Införa mycket hårdare fängelsestraff*, *Satsa på ett mångkulturellt samhälle* och *Höja koldioxidskatten på bensin och diesel*. Minst antal svarande är 54 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

Om det nu som vi i ett tidigare avsnitt visade saknas partier i Sverige som kombinerar vänster- och TAN-åsikter, så kan man fråga sig vilket parti tycker svenskar som är TAN-vänster är bäst? I tabell 1 har vi sammanställt hur de olika kategorierna fördelar sig bland riksdagspartierna.

Det parti som har flest anhängare bland TAN-vänstern är Socialdemokraterna (38 procent). Därefter kommer Sverigedemokraterna (27 procent), följt av Moderaterna (21 procent). Föga förvånande är det de två partierna som vi i ett tidigare avsnitt visade tangerade TAN-vänsterhörnerna som är populärast. Ingen av de andra fyra grupperna har sina två mest populära partier på olika sidor av den nuvarande politiska gränsdragningen i Sverige mellan regeringen och deras stödparti (Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna) och oppositionen (Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet). TAN-vänstern verkar alltså vara den mest splittrade gruppen när det kommer till vilket regeringsalternativ som gruppen står bakom. Studerar man i

stället hur fördelningen ser ut inom partierna är det två partier som har en tydlig tudelning mellan GAL och TAN. Bland Socialdemokraterna är 22 procent GAL och 26 procent TAN. För Centerpartiet är motsvarande siffror 22 versus 19. Över hälften av Centerns sympatisörer kan heller inte delas in i någon av kategorierna. Det betyder att det finns en del osäkerhet gällande gruppen ”övriga”. Flest i gruppen ”övriga” har Liberalerna. Hela 63 procent är inte med i någon kategori. Den tidigare Folkpartiledaren Gunnar Helén sade en gång att vara liberal är att vara kluven. Den devisen verkar fortfarande ha giltighet.

Tabell 1 Andelen TAN-vänster och övriga åsiktsgrupperingar bland partisympatisörer, 2024 (procent)

	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	Summa	n
Övriga	8	39	6	6	22	3	5	9	100	709
TAN-vänster	3	38	5	2	21	3	1	27	100	188
TAN-höger	2	16	3	3	41	6	1	28	100	392
GAL-vänster	26	39	5	2	1	0	27	0	100	240
GAL-höger	7	40	17	6	13	2	15	0	100	54

Kommentar: Båda indexen består av olika politiska förslag där svarspersoner fått ange om de tycker att det är ett *Mycket bra förslag*, ett *Ganska bra förslag*, ett *Varken bra eller dåligt förslag*, ett *Ganska dåligt förslag* eller ett *Mycket dåligt förslag*. Alla svar har sedan kodats om så att skalan går från 0 till 1, där 0 motsvarar en åsikt som är vänster eller GAL och 1 motsvarar en åsikt som är höger eller TAN. För vänster-högerindexet har vi använt förslagen *Höja skatterna* och *Förbjud utförsäljning av allmännyttan*. GAL-TAN-indexet består av förslagen *Ta emot färre flyktingar i Sverige*, *Införa mycket hårdare fängelsestraff*, *Satsa på ett mångkulturellt samhälle* och *Höja koldioxidskatten på bensin och diesel*. För partitillhörighet löd frågan *Vilket parti tycker du bäst om idag?*

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

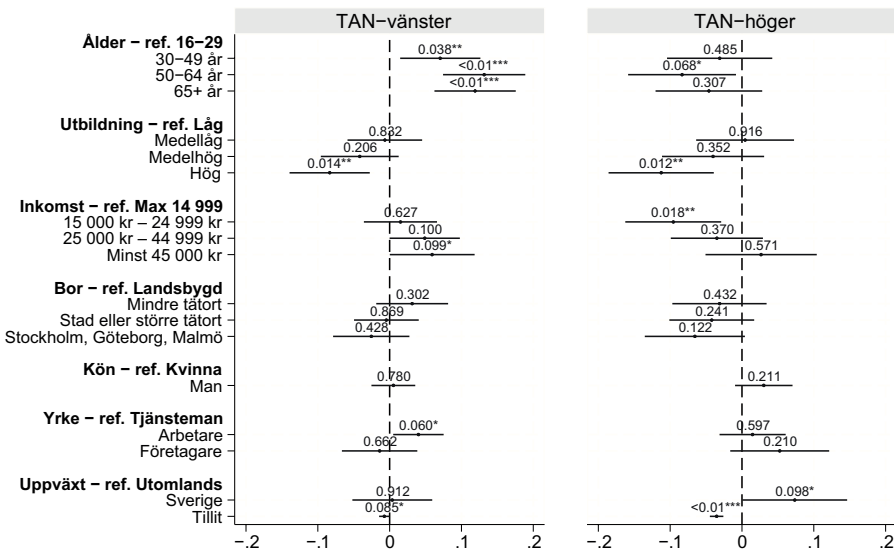
Vilka är det som gömmer sig hos TAN-vänstern?

För att bättre förstå vad som karaktäriserar personer som passar in i TAN-vänstern ska vi närmare studera vilka faktorer som korrelerar med denna kategori. Tidigare forskning har visat att individers åsikter på vänster-höger- respektive GAL-TAN-skalan till viss del drivs av demografiska faktorer. Personer med lägre inkomst samt lägre inkomst kombinerat med högre utbildning är mer vänster och äldre personer, de med lägre utbildning samt personer i arbetarklassen är mer TAN (Häusermann & Kriesi, 2015). Därutöver jämför vi TAN-vänstern med TAN-högern för att bättre kunna skilja på dem. I figur 3 ingår alla svarspersoner, det vill säga även de som återfinns i gruppen ”övriga”.

Till vänster i figur 3 ser vi vilka faktorer som särskiljer TAN-vänstern från andra personer och till höger finns följaktligen dem som tillhör TAN-högern. En person

som drar åt TAN-vänster är äldre. Det är särskilt tydligt bland personer som är över 50, där 27 procent är TAN-vänster medan endast 7 procent bland 16–29 åringar. För TAN-högern återfinns inte samma åldersstruktur. Det enda som sticker ut är gruppen 50–64 år som tenderar att vara något mindre TAN-höger. TAN som sådant attraherar i lägre utsträckning personer med högre utbildning. När det kommer till inkomst skiljer sig grupperna åt. TAN-vänstern är starkare bland dem med högre inkomster. Eventuellt är det lite förvånande. Det verkar alltså vara en relativt välmående grupp ekonomiskt som identifierar sig som TAN-vänster. För TAN-högern finns inte samma uppdelning. Istället är det personer med en ganska låg månadslön (15 000 – 24 999 kronor) som i lägre utsträckning drar åt TAN-högern.

Figur 3 Faktorer hos människor som relaterar till TAN-vänster respektive TAN-höger, 2024 (regressionskoefficienter)

Kommentar: För GAL-TAN och vänster-höger har vi skapat två olika index. Båda indexen består av olika politiska förslag där svarspersoner fått ange om de tycker att det är ett *Mycket bra förslag*, ett *Ganska bra förslag*, ett *Varken bra eller dåligt förslag*, ett *Ganska dåligt förslag* eller ett *Mycket dåligt förslag*. Alla svar har sedan kodats om så att skalan går från 0 till 1, där 0 motsvarar en åsikt som är vänster eller GAL och 1 motsvarar en åsikt som är höger eller TAN. För vänster-högerindexet har vi använt förslagen *Höja skatterna* och *Förbjud utförsäljning av allmännyttan*. GAL-TAN-indexet består av förslagen *Ta emot färre flyktingar i Sverige*, *Införa mycket hårdare fängelsestraff*, *Satsa på ett mångkulturellt samhälle* och *Höja koldioxidskatten på bensin och diesel*. Figuren visar TAN-vänsterns respektive TAN-högerns positioner i jämförelse med alla som inte tillhör respektive grupp. Resultaten i figuren bygger på OLS-regressioner, med 1 420 svarspersoner.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

Bostadsort eller personens kön saknar betydelse. Yrke är däremot något som är av relevans för TAN-vänstern. Arbetare återfinns i större utsträckning i den kategorin. För TAN-högern har yrke inte samma betydelse. Människor som är födda i Sverige har en svag tendens att vara TAN-höger. Något liknande finns inte för TAN-vänstern. Bägge grupperna känner mindre tillit till andra människor och det är framförallt ett utmärkande drag hos TAN-högern.

För att sammanfatta en person som kan kategoriseras som TAN-vänster är det en äldre person som saknar högre utbildning. Däremot har denne relativt god inkomst, är arbetare och är något skeptisk till människor i sin omgivning.

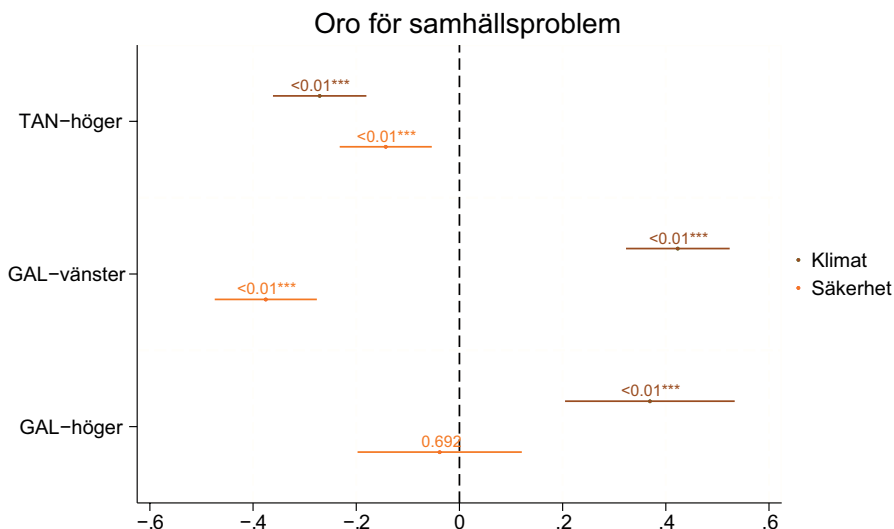
TAN-vänstern och samhällsproblem

Hur förhåller sig då TAN-vänstern till olika samhällsproblem och vad är de oroliga för? Samhällsoro handlar om vad människor uppfattar som externa hot och ligger till grund för vilka problem människor förväntar sig att beslutsfattarna ska prioritera (Albertson & Gadarian, 2015). Människor till vänster är inte sällan mer oroliga för miljön, medan människor till höger känner större fruktan för utifrån kommande hot som stora flyktingströmmar och terrorism (Hibbing, 2020). I figur 4 har vi bildat två olika index för oro: miljö och säkerhet.

Det första indexet berör miljöfrågor – förändringar i jordens klimat, miljöförstöring och försämrad havsmiljö ($\alpha = 0.84$). Det andra indexet kretsar kring säkerhetshot utifrån – terrorism, globala epidemier och cyberattacker mot myndigheter ($\alpha = 0.64$).

I figur 4 redovisas de fyra åsiktsgrupperingarnas oro för klimat och säkerhet med TAN-vänstern som referenskategori. Utifrån figuren kan vi konstatera flera saker. TAN-vänstern är mer oroliga för säkerhetshot och hot kopplade till klimatet än TAN-högern. TAN-vänstern delar oron utifrån med GAL-högern, men GAL-högern är mer oroliga för klimatet än TAN-vänstern. TAN-vänstern skiljer sig tydligast från GAL-vänstern. Klimatet är GAL-vänstern mer oroliga för, medan man är mindre bekymrade över aspekter som har med säkerhet att göra. TAN-vänsterns oro skiljer sig en del från de andra grupperingarna. De har inte några självklara allierade i frågor kopplade till klimat och säkerhet.

Figur 4 TAN-vänstern och olika åsiktsgrupperingars oro för klimat och säkerhet, 2024 (regressionskoefficienter)

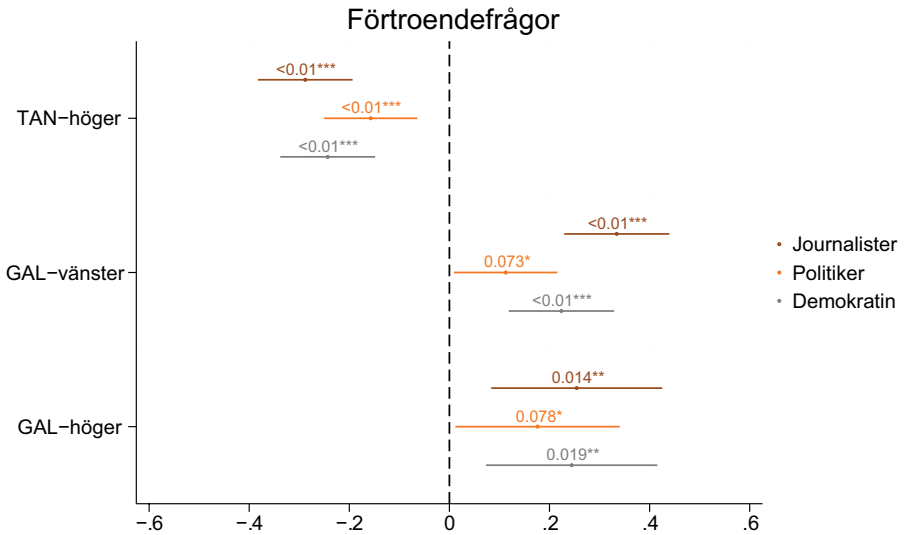
Kommentar: Oro för samhällsproblem bygger på två olika index som gemensamt bygger på en fråga om oro: *Om du ser till läget idag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden.* Klimatindexet består av följande frågor: *Förändringar i jordens klimat, Miljöförstöring och Försämrade havsmiljö.* Säkerhetsindexet består av följande frågor: *Terrorism, Globala epidemier och Cyberattacker mot myndigheter.* För GAL-TAN och vänster-höger har vi skapat två olika index. Båda indexen består av olika politiska förslag där svarspersoner fått ange om de tycker att det är ett *Mycket bra förslag*, ett *Ganska bra förslag*, ett *Varken bra eller dåligt förslag*, ett *Ganska dåligt förslag* eller ett *Mycket dåligt förslag*. Alla svar har sedan kodats om så att skalan går från 0 till 1, där 0 motsvarar en åsikt som är vänster eller GAL och 1 motsvarar en åsikt som är höger eller TAN. För vänster-högerindexet har vi använt förslagen *Höja skatterna* och *Förbjud utförsäljning av allmännyttan*. GAL-TAN-indexet består av förslagen *Ta emot färre flyktingar i Sverige*, *Införa mycket hårdare fängelsestraff*, *Satsa på ett mångkulturellt samhälle* och *Höja koldioxidskatten på bensin och diesel*. Figuren visar de andra åsiktsgrupperingarnas positioner i jämförelse med TAN-vänsterns positioner. Resultaten i figuren bygger på OLS-regressioner med minst 968 svarspersoner.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

Studier har funnit att personer som drar åt TAN tenderar att vara mer misstänksamma mot etablissemangen och det nuvarande politiska systemet (Melendez & Kaltwasser, 2019). Samma tendenser återfinns i Sverige. I figur 5 visas de fyra åsiktsgrupperingarnas förtroende för politiker, journalister och den svenska demokratin, med TAN-vänstern som referenskategori. Jämfört med GAL-vänstern kan vi konstatera att TAN-vänstern har ett klart lägre förtroende för journalister. De är också något mindre nöjda med svensk demokrati och har lägre förtroende för politiker. Detsamma gäller vid en jämförelse med GAL-högern, som i stort påminner om GAL-vänstern. TAN-vänstern har emellertid ett signifikant högre förtroende

för de olika aktörerna, liksom den svenska demokratin, jämfört med TAN-höger. Resultaten från tidigare studier som angavs högre upp i detta stycke tycks alltså gå igen även i en svensk kontext, men där TAN-vänstern inte är lika kritisk som TAN-höger till journalister, politiker och hur väl den svenska demokratin fungerar.

Figur 5 Förtroende för olika aktörer och demokratin bland TAN-vänstern och andra åsiktsgrupperingar, 2024 (regressionskoefficienter)

Kommentar: Förtroendefrågorna bygger på tre olika frågor om förtroendet för journalister, politiker och demokratin. Frågan om journalister löd *Allmänt sett, hur stort förtroende har du för journalister?* Svarsalternativen löd 1 – *Mycket stort förtroende*, 2 – *Ganska stort förtroende*, 3 – *Ganska litet förtroende* och 4 – *Mycket litet förtroende*. Frågan om politiker löd *Allmänt sett, hur stort förtroende har du för svenska politiker?* Svarsalternativen löd 1 – *Mycket stort förtroende*, 2 – *Ganska stort förtroende*, 3 – *Ganska litet förtroende* och 4 – *Mycket litet förtroende*. Frågan om demokratin löd *Allmänt sett, hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i Sverige?* Svarsalternativen löd 1 – *Mycket nöjd*, 2 – *Ganska nöjd*, 3 – *Inte särskilt nöjd* och 4 – *Inte alls nöjd*. För GAL-TAN och vänster-höger har vi skapat två olika index. Båda indexen består av olika politiska förslag där svarspersoner fått ange om de tycker att det är ett *Mycket bra förslag*, ett *Ganska bra förslag*, ett *Varken bra eller dåligt förslag*, ett *Ganska dåligt förslag* eller ett *Mycket dåligt förslag*. Alla svar har sedan kodats om så att skalan går från 0 till 1, där 0 motsvarar en åsikt som är vänster eller GAL och 1 motsvarar en åsikt som är höger eller TAN. För vänster-högerindexet har vi använt förslagen *Höja skatterna* och *Förbjud utförsäljning av allmännyttan*. GAL-TAN-indexet består av förslagen *Ta emot färre flyktingar i Sverige*, *Införa mycket hårdare fängelsestraff*, *Satsa på ett mångkulturellt samhälle* och *Höja koldioxidskatten på bensin och diesel*. Figuren visar de andra åsiktsgrupperingarnas positioner i jämförelse med TAN-vänsterns positioner. Resultaten i figuren bygger på OLS-regressioner med minst 984 svarspersoner.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

Den svenska TAN-vänstern finns, men representeras den?

TAN-vänster är en dimension vi sällan pratar om i Sverige. Vi kan däremot se att den gör sig gällande utanför våra gränser. I inledningen lyfte vi fram det som har hänt i Tyskland. BSW:s valframgångar i delstatsval och nationella genomslagskraft har väckt uppmärksamhet. Ett steg närmare geografiskt har danska Socialdemokraterna skapat sin version av TAN-vänster, där en stram invandringspolitik kombineras med satsningar på välfärdsfrågor.

Om Sverige skulle få en TAN-vänster, varifrån skulle den komma? I Tyskland var det en uppstickare som prövade potentialen. I Danmark är det ett etablerat parti. Vi kan se att Socialdemokraterna i Sverige har börjat röra sig allt närmare TAN-vänster. I och med att svenska folket är negativt inställt till en generös asylpolitik, vill se hårdare straff för gängkriminella och är skeptiska till vinstdrivande företag i välfärden finns det gissningsvis en politisk marknad för en TAN-vänster i svensk tappning. Det finns goda skäl att anta att just Socialdemokraterna är väl positionerade för att utnyttja TAN-vänsterns elektoral potential. Man är det parti som idag ligger närmast till att fylla upp TAN-vänsterns tomma kvadrant i partisystemet, som vi redogjorde för i figur 1. Man är också det parti som idag samlar flest sympatisörer i TAN-vänstern. Vid partikongressen under sensvåren 2025 väntas partiet klubba igenom en rad TAN-lutande positionsförflyttningar i frågor som rör bekämpning av boendesegregation och värnande av samhällsgemenskap (Expressen, 2025).

Om Socialdemokraterna vill närma sig en sådan position i svensk politik blir det intressant att följa hur det kommer påverka de andra riksdagspartierna. Centerpartiet är i valet och kvalet om vem som ska vara deras statsministerkandidat i valet 2026. Den GAL-höger som Centerpartiet har varit en uttolkare av är en position som inte lockar så många väljare. Vidare är GAL kanske inte lika populär som den en gång var. GAL-koalitionen av idag består främst av Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Där är åtminstone ett parti, Vänsterpartiet, något som Centerpartiet vill undvika. Om Socialdemokraterna samtidigt tar ett ytterligare steg mot TAN kommer Centern oavsett hur de väljer att hamna i en koalition där den starkaste parten inte är GAL.

Liberalerna har det också kämpigt. Den lilla grupp som kan betecknas som GAL-höger räcker inte för två partier. Det är en profil som knappt mättar ett parti. Frågan är vilka väljare som vill stödrösta på ett parti som inte riktigt passar in. Därvidlag har TAN-högerpartiet Kristdemokraterna en bättre utgångsposition eftersom de har meningsfränder både hos moderater och sverigedemokrater.

Svenska partier agerar inte i ett vakuum, utan positionsförflyttningar i den tvådimensionella åsiktsrymden utgör strategiska vägval med bäring på potentiella regeringsalternativ. Det är inte svårt att konstatera att de båda nuvarande regeringsalternativen misslyckas i att fullt ut representera TAN-vänsterns positioner längs de två åsiktsdimensionerna. Den i mångt och mycket ideala TAN-vänsterlösningen, ett regeringssamarbete mellan Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna, är

av väl kända skäl långt borta. Vilken potential finns det då för TAN-vänsterpolitik i de huvudsakliga regeringsalternativen just nu? Socialdemokraternas samtliga tilltänkta koalitionspartners i Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Centerpartiet är GAL-partier och skulle tillsammans sannolikt blockera en regeringspolitik som lutar för mycket åt TAN. Centerpartiets inblandning skulle dessutom försvåra en vänsterpräglad ekonomisk politik. Utsikterna för TAN-vänsterpolitik är inte ljusare i den borgerliga trepartikoalition som för närvarande styr landet tillsammans med Sverigedemokraterna. I kraft av sin storlek och att partiet står klart längre till vänster ekonomiskt än de tre regeringspartierna (se figur 1) är det inte otänkbart att Sverigedemokraterna har goda förutsättningar att svänga regeringspolitiken ekonomiskt vänsterut. Partiet har emellertid andra prioriteringar. Sverigedemokraternas tydliga TAN-position är nyckeln till dess framgångar och utgör ännu i mångt och mycket partiets *raison d'être*.

Givet att det idag saknas ett tydligt regeringsalternativ som fullt ut kan tänkas driva TAN-vänsterpolitik är det ett faktum att en TAN-vänsterväljare – idag – inte har något alternativ än att rösta för en politik som man står bakom antingen i ekonomiska eller i sociokulturella frågor. TAN-vänstern är således ännu tvungen att prioritera den ideologiska dimension som rymmer de sakfrågor som dessa väljare identifierar som viktigast (Lefkofridi m.fl., 2014). Men sett över tid står partipositioner inte still. Partier är i rörelse. Tiden får utvisa när TAN-vänstern blir tydligt politiskt representerad i Sverige.

Noter

- ¹ För att få ett mått på hur väl de olika frågorna i indexen samvarierar använder vi Cronbach's alpha. Det är ett mått som går från 0 till 1, där högre värden indikerar att svaren på frågorna hänger samman i större utsträckning. Ofta används 0.7 som gräns för vad som är en "tillförlitlig" skala. Med ett alpha-värde på 0.50 ligger vänster-högerindexet under den gränsen. Det fanns ett alternativ för vänster-högerindexet med frågor ur ett annat av den nationella SOM-undersökningens sju olika formulär. Det här alternativet hade högre alpha-värde men svaren var inte alls normalfördelade. Fördelningen var skev åt vänster, vilket gjorde indexet olämpligt att använda. För det index som vi använder är svaren mycket mer normalfördelade. Vi väljer därför att prioritera ett index med en lämplig fördelning av svaren över ett index med ett högre alpha-värde.
- ² I likhet med tidigare forskning (Lefkofridi m.fl., 2014) utesluter vi personer som ligger mellan 0.375 och 0.625 på en skala från 0 till 1.

Referenser

- Albertson, B., & Gadarian, S. K. (2015). *Anxious politics: Democratic citizenship in a threatening world*. Cambridge University Press.
- Bündnis Sahra Wagenknecht. (2024). Unser Parteiprogramm. https://buendnis-sahra-wagenknecht.de/wpcontent/themes/bsw/assets/files/BSW_Gruendungsmanifest.pdf.
- CDU (22 november 2024). Regierungsvertrag von CDU, BWS und SPD vorgestellt. <https://www.cdu-thueringen.de/aktuelles/2024/cdu-bsw-spd-regierungsvertrag>
- Expressen (16 april 2025). S-toppen: Åkesson är oroad för min politik. <https://www.expressen.se/podcast/politikrummet-1/s-toppen-akesson-ar-oroad-for-min-politik/>
- Gidron, N. (2022). Many ways to be right: Cross-pressured voters in Western Europe. *British Journal of Political Science*, 52(1), 146-161.
- Harteveld, E. (2016). Winning the 'losers' but losing the 'winners'? The electoral consequences of the radical right moving to the economic left. *Electoral Studies*, 44, 225-234.
- Heckmann, L., Wurthmann, L. C., & Wagner, S. (2025). Who's afraid of Sahra—Understanding the shift in votes towards Germany's Bündnis Sahra Wagenknecht. *Research & Politics*, 12(1), 20531680241311504.
- Hibbing, J. R. (2020). *The securitarian personality: What really motivates Trump's base and why it matters for the post-Trump era*. Oxford University Press.
- Hillen, S., & Steiner, N. D. (2020). The consequences of supply gaps in two-dimensional policy spaces for voter turnout and political support: The case of economically left-wing and culturally right-wing citizens in Western Europe. *European Journal of Political Research*, 59(2), 331-353.
- Hooghe, L., Marks, G., & Wilson, C. J. (2002). Does left/right structure party positions on European integration?. *Comparative political studies*, 35(8), 965-989.
- Häusermann, S. & Kriesi, H. (2015). What do voters want? Dimensions and configurations in individual-level preferences and party choice. I P. Beramendi, S. Häusermann, H. Kitschelt, & H. Kriesi (Red.), *The politics of advanced capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jolly, S., Bakker, R., Hooghe, L., Marks, G., Polk, J., Rovny, J., Steenbergen, M., & Vachudova, M.A. (2022). Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999-2019. *Electoral Studies*, 75.
- Kriesi, H., Grande, E., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschie, S., & Frey, T. (2006). Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared. *European journal of political research*, 45(6), 921-956.
- Lefkofridi, Z., Wagner, M., & Willmann, J. E. (2014). Left-authoritarians and policy representation in Western Europe: Electoral choice across ideological dimensions. *West European Politics*, 37(1), 65-90.

- Meléndez, C. & Kaltwasser, C. R. (2019). Political identities: The missing link in the study of populism. *Party Politics*, 25(4), 520–533
- Oscarsson, H. (2019). Partiernas: Det nya landskapet. I J. Björkman, & P. Hadenius (Red.), *Det nya Sverige: Riksbankens jubileumsfonds årsbox 2019*. Stockholm: Makadam förlag.
- Oscarsson, H., Bergman, T., Bergström, A., & Hellström, J. (2021). *Demokratinådets rapport 2021: polariseringen i Sverige*. SNS förlag.
- Rovny, J., Bakker, R., Hooghe, L., Jolly, S., Marks, G., Polk, J., Steenbergen, M., & Vachudova, M. (u.å) 5 Years of Political Party Positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey, 1999-2024. *Working paper*.
- Solevid, M., Wängnerud, L., Djerf-Pierre, M., & Markstedt, E. (2020). Gender gaps in political attitudes revisited: the conditional influence of non-binary gender on left-right ideology and GAL-TAN opinions. *European Journal of Politics and Gender*, 4(1), 93-112.
- Süddeutsche Zeitung (14 mars 2025). 0,019 Prozentpunkte zu wenig. <https://www.sueddeutsche.de/politik/bundestagswahl-endgueltiges-ergebnis-bsw-wahlrecht-bundeswahlausschuss-cdu-spd-li.3219280>
- Thomeczek, J. P. (2025). The voting potential of Bündnis Sahra Wagenknecht. *Political Studies Review*, 23(1), 409-417.
- Van der Brug, W., & Van Spanje, J. (2009). Immigration, Europe and the 'new' cultural dimension. *European Journal of Political Research*, 48(3), 309-334.
- Wagner, S., Wurthmann, L. C., & Thomeczek, J. P. (2023). Bridging left and right? How Sahra Wagenknecht could change the German party landscape. *Politische Vierteljahresschrift*, 64(3), 621-636.
- ZDF (27 november 2024). Koalitionsvertrag zwischen SPD und BSW steht. <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/deutschland/brandenburg-koalitionsvertrag-spd-bsw-einigung-100.html>

